

Zametač v akci, 20. 4. 2022. Stařina je vyhrabávána válcovým kartáčem s plastovými a drátěnými "štetinami". Vyhrabaná hmota se hromadí v zásobníku před kartáčem

Udělali jsme pro přírodu – podpora hořečku drsného Sturmova

Přemysl Tájek, AOPK ČR, Regionální pracoviště Správa CHKO Slavkovský les

Cílenou ochrannářskou péčí o nejcennější přírodní stanoviště vnímá dnes veřejnost již jako samozřejmost. Díky vytrvalé propagaci ochrannářské činnosti již málokoho překvapí sekáči kosící obtížně dostupné květnaté louky nebo chasníci s motorovou pilou vyřezávající houževnaté keře spleťtých vrb z mokřadních luk. Dokonce i bagr hloubící drobné "žabi" tůně nebo zahrnující staré odvodňovací příkopy přestává dnes být konečně velkou vzácností. Ovšem zametací stroj na chodníky projíždějící se na jaře po louce je přeci jen obrázkem dosti nevšedním, a to i pro ostřílené ochránáře či přírodovědce.

Pokud nás nepředběhla nějaká skupina neznámých recesistů, pak předpokládáme, že poprvé mohl být tento výjev v našem kraji

k vidění teprve v dubnu letošního roku. Světovou premiérou však nebyl, inspirovali jsme se totiž u kolegů z jižních Čech. Krajský úřad Jihočeského kraje zametací stroj před několika lety dokonce zakoupil a od té doby jej využívá pro péči o hořečkové lokality. I my jsme se se zametacím strojem vypravili na lokalitu s výskytem vzácných hořcovitých rostlin, v našem případě hořečku drsného Sturmova (*Gentianella obtusifolia* ssp. *sturmiana*) – rostliny rostoucí v Čechách již jen na několika málo posledních lokalitách. Důvodem úbytku této charismatické rostliny je ztráta drobné krajinné mozaiky, malá rozmanitost zemědělského hospodaření a absence péče o obtížně zemědělsky obhospodařovatelné plochy.

Hořeček drsný *Sturmův* je dvouletá bylina dorůstající velikosti 10–35 cm, kvete v září. Patří mezi nejhroženější druhy naší květeny, a proto spadá do kategorie nejpřísněji chráněných (kriticky ohrožených) českých rostlin. Rankovice, 19. 8. 2020.

Lokalitu hořečků u Rankovic jsem našel ještě jako student při mapování biotopů soustavy Natura 2000 v roce 2001 – na konci září zde tehdy kvetlo 101 poměrně statných rostlin. I přes pečlivé kosení lokality, které zde bez výraznějších změn probíhá po dlouhá desetiletí, tu ale dlouhodobě hořečků ubýválo. Postupem let začalo být zřejmé, že nejde o běžné populační výkyvy, a v letech 2008 a 2009 zde již nevykvetl hořeček ani jediný. S poslední špetkou naděje jsme se tehdy pustili s nedokonalým zahradnickým náčiním do ručního narušení travního drnu, abychom tak podpořili vzházení hořečků ze semenné banky. Pro tyto dvouletky je totiž kritickým obdobím životního cyklu vzházení a přežívání drobných semenáčků, kterým se daří pouze v nezapojeném lučním porostu s ploškami obnažené půdy bez souvislé vrstvy z mechů a odumřelých listů trav. V dalších letech se naše “zahrádkaření” rozšířilo na větší plochu a kromě časného kosení se na lokalitě opakovaně narušoval travní drn s pomocí křovinořezu a železných hrábí. Snížili jsme také zastínění lokality vykácením okraje navazující mladé smrčiny a v posledních letech jsme plochu

s hořečky kosili ručně a hořečky se zralými semeny obsekávali. Sečeme též dlouhodobě nekosené příkopy při okrajích, kam nemůže zajet traktor, a z celé plochy poměrně pečlivě vyhrabáváme i veškerou stařinu. Naše počínání začalo přinášet své ovoce v roce 2010, kdy se nám na lokalitě opět podařilo najít kvetoucí hořečky (2 exempláře). Od té doby hořečků přibývá, v roce 2020 zde kvetlo 123 hořečků, v roce 2021 pak 95.

Je nepochybné, že pro zdárné přežívání populací hořečků je nezbytné udržení při zemi nezapojeného, rozvolněného porostu. Zajištění takových podmínek s pomocí ručního nářadí vyžaduje zdolnou a fyzicky dosti náročnou práci, a proto jsme možnost využít techniku s radostí uvítali. Jak lze vytušit, trh se stojí na vyhrabávání stařiny z lokalit hořcovitých rostlin prozatím není nepřilíš rozvinutý, a tak ochranářům nezbývá než improvizovat. Jednoduchá, ale přitom geniální myšlenka vyhnout se otrockému vyhrabávání stařiny a využít zametací stroj vznikla na Krajském úřadu Jihočeského kraje, který pečuje o lokality s výskytem hořečku mnohotvarého českého (*Gentiana praecox* subsp. *bohemica*). Ten

Ruční kosení hořečkové plochy, 15. 6. 2021. Všechny fotografie Přemysl Tájek.

roste spíše na sušších typech luk, ale stroj už byl použit i na vlhčí louky s největší českou populací hořečků drsných v přírodní památce Kocelovické pastviny nedaleko Blatné.

Jarní akce u Rankovic trvala jen několik málo hodin. Během té doby se podařilo z celé plochy s hořečky dvakrát vyhrabat stařinu a mechy, dokonce zbyl čas toto opatření provést i na kusu navazujících luk. Ze zásobníku na traktůrku byla vyhrabaná hmota pravidelně vytřásána na plachtu, na níž byla pak z lokality ručně odstraňována. Pohledem botanika byl výsledek opatření ideální, skutečný přínos pro populaci hořečků však ukáží výsledky monitoringu v dalších letech. Už teď jsem zvědavý... ■

Poděkování:

O nápadu využít pro péči o lokality hořečků zametací stroj bychom se nedozvěděli nebýt nadšeného vyprávění botaničky Jitky Štěrbové z jihočeské pobočky Agentury ochrany přírody a krajiny. Můj nesmělý návrh ohledně využití "traktůrku se smetáky na chodníky"

přetavil ve skutečnost místostarosta města Teplá Martin Klepal. Za velmi ochotný přístup děkujeme také řidiči traktůrku, panu Jiřímu Purkytovi. Pravidelné strojové kosení lokality a jejího širšího okolí zajišťuje místní zemědělec, pan Miroslav Veselovský. Na prvním ručním narušování drnu na lokalitě se podíleli Tomáš Peckert a Pavla Tájková. Mnohem rozsáhlejší a vyčerpávající, leč přesto naprosto vzorné ruční vyhrabávání stařiny na lokalitě opakovaně zajišťoval Pavel Olbert. Rady ohledně načasování a péče o lokalitu vždy ochotně poskytoval specialista na hořečky Jiří Brabec. Vyřezání stínících stromů zajistilo v roce 2014 město Teplá, přičemž zvláštní poděkování za to patří Radku Větrovcovi. Na dobrovolnickém ručním kosení a vyhrabávání stařiny se v posledních letech podíleli David Blažek, Barbora Plašilová, Jana Rolková, Jiří Milota, Jan Turek a Martin Klepal. Na odnosu obřích hromad stařiny vyhrabaných traktůrkem se podílela Barbora Plašilová. Všem patří veliký dík!